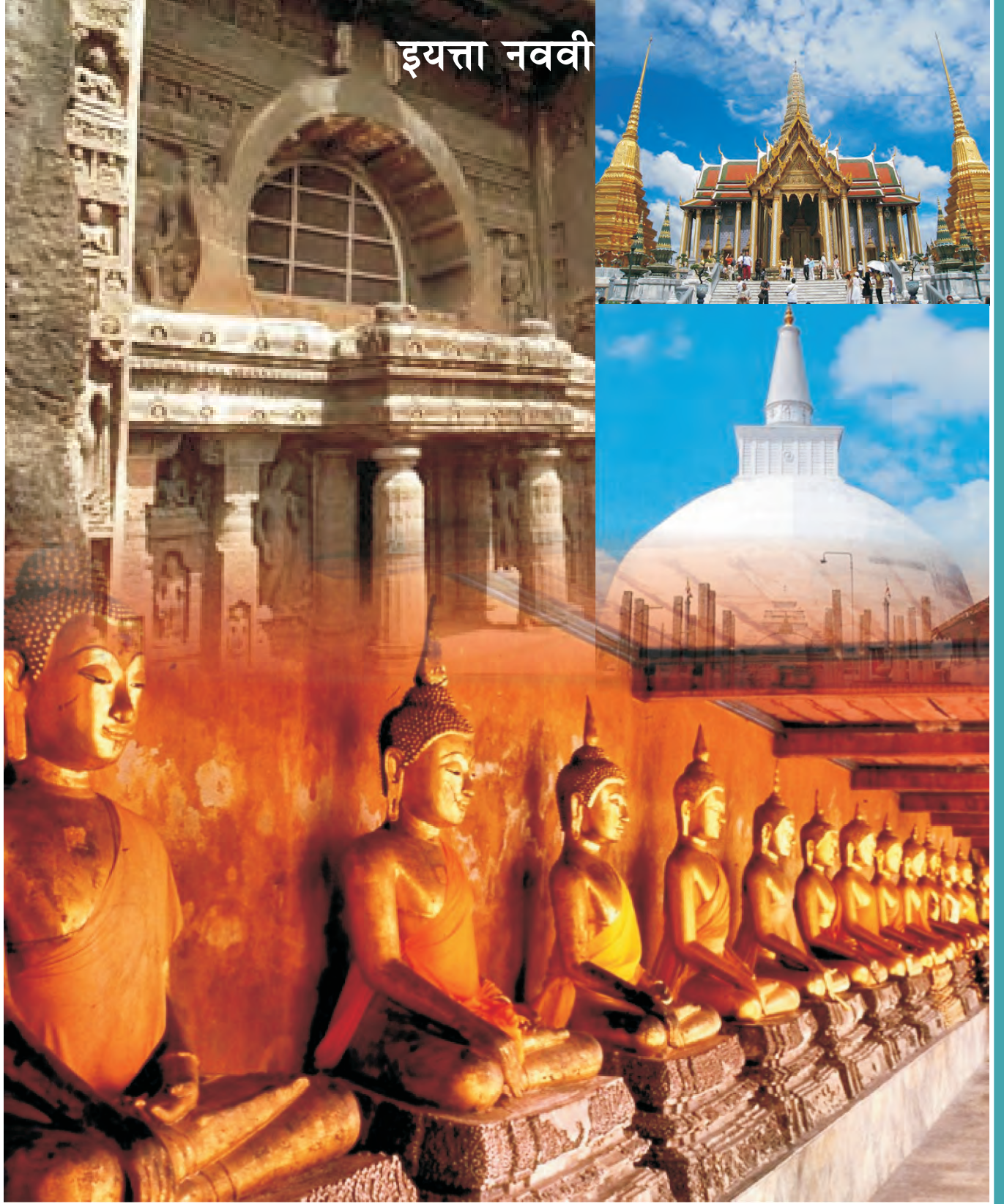

पालि - कुसुमावली

(पालि - संपूर्ण आणि संयुक्त अभ्यासक्रमासाठी)

इयत्ता नववी

भारताचे संविधान

भाग ४ क

नागरिकांची मूलभूत कर्तव्ये

अनुच्छेद ५१ क

मूलभूत कर्तव्ये – प्रत्येक भारतीय नागरिकाचे हे कर्तव्य असेल की त्याने –

- (क) प्रत्येक नागरिकाने संविधानाचे पालन करावे. संविधानातील आदर्शांचा, राष्ट्रध्वज व राष्ट्रगीताचा आदर करावा.
- (ख) स्वातंत्र्याच्या चळवळीला प्रेरणा देणाऱ्या आदर्शांचे पालन करावे.
- (ग) देशाचे सार्वभौमत्व, एकता व अखंडत्व सुरक्षित ठेवण्यासाठी प्रयत्नशील असावे.
- (घ) आपल्या देशाचे रक्षण करावे, देशाची सेवा करावी.
- (ङ) सर्व प्रकारचे भेद विसरून एकोपा वाढवावा व बंधुत्वाची भावना जोपासावी. स्त्रियांच्या प्रतिष्ठेला कमीपणा आणतील अशा प्रथांचा त्याग करावा.
- (च) आपल्या संमिश्र संस्कृतीच्या वारशाचे जतन करावे.
- (छ) नैसर्गिक पर्यावरणाचे जतन करावे. सजीव प्राण्यांबद्दल दयाबुद्धी बाळगावी.
- (ज) वैज्ञानिक दृष्टी, मानवतावाद आणि जिज्ञासूवृत्ती अंगी बाळगावी.
- (झ) सार्वजनिक मालमत्तेचे जतन करावे. हिंसेचा त्याग करावा.
- (ञ) देशाची उत्तरोत्तर प्रगती होण्यासाठी व्यक्तिगत व सामूहिक कार्यात उच्चत्वाची पातळी गाठण्याचा प्रयत्न करावा.
- (ट) ६ ते १४ वयोगटातील आपल्या पाल्यांना पालकांनी शिक्षणाच्या संधी उपलब्ध करून द्याव्यात.

पालि - कुसुमावली

(पालि - संपूर्ण आणि संयुक्त अभ्यासक्रमासाठी)

इयत्ता नववी

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ,
पुणे - ४११००४

प्रथमावृत्ति : २०१२
पुनर्मुद्रण : २०२१

: © महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे-४११००४
सर्व हक्क राखून ठेवले आहेत.

या पुस्तकाच्या कोणत्याही भागाचे मा. सचिव, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे-४११००४ यांच्या लेखी परवानगीशिवाय मुद्रण किंवा पुनर्मुद्रण करण्यास मनाई आहे. तसेच सी.डी., दृक्-श्राव्य फिती, छायांकित प्रती किंवा तशा प्रकारच्या माहिती साठवून ठेवणाऱ्या कोणत्याही विजेवर चालणाऱ्या अथवा यांत्रिक संदेश-वहन पद्धतीचा वापर करता येणार नाही.

प्रस्तुत पुस्तक महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाच्या धोरणानुसार संस्कृत-पालि-अर्धमागधी विषय अभ्यास-मंडळाच्या मार्गदर्शनाखाली संपादक मंडळाने तयार केले आहे.

अभ्यासमंडळ सदस्य

: प्रा. डॉ. नंदा पुरी (निमंत्रक)
प्रा. माधव मेश्राम (समन्वयक)
प्रा. रामकृष्ण तागडे (विषय तज्ञ)
प्रा. अशोक पैठणे (सदस्य)
प्रा. अरुणा पाटील (सदस्या)
प्रा. डॉ. ज्योत्सना खरे (सदस्या)

संपादक मंडळ सदस्य

: प्रा. डॉ. मनिष आनंद
प्रा. डॉ. योजना भगत
श्री. चंद्रमणी बागडे
श्री. पंजाब प्रधान
प्रा. विनोद भेले

कार्यालयीन समन्वयक

: श्री. गोवर्धन सोनवणे

प्रकाशक

: श्री. शहाजी हरिभाऊ टेकणे
सचिव, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे-४११००४.

छपाई व वितरण

: महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे-४११००४.

अक्षरजुळणी

: मॅक-स्क्रिप्ट, आसावरी-१०, औंध, पुणे-४११००७.

निर्मिती

: श्री. विवेक गोसावी, नियंत्रक
श्री. सच्चिदानंद आफळे, मुख्य निर्मिती अधिकारी
श्री. राजेंद्र चिंदरकर, निर्मिती अधिकारी
श्री. राजेंद्र पांडलोसकर, सहायक निर्मिती अधिकारी

मुखपृष्ठ व सजावट

: श्री घनशाम देशमुख

कागद

: ७० जी.एस.एम. क्रीमवोव

मुद्रक

:

मुद्रणादेश क्रमांक

:

“भारतस्स संविधान”

उद्देशिका

मयं, भारतस्स लोक, भारतस्स एको बाहुभूमिकं
सङ्गणिकावादी धम्मनिरपेक्ख लोकसाही गणरज्ज रचयतिस्स
च तस्स सब्बे नागरिकानं;

बाहुज्ज, वित्तिय, च राजनेत्तिक जाय;
वितक्क अभिवेत्ति, विस्सास, सद्धा

च उपासना एस्स विमुत्ति;

दज्जस च सन्धीस्स समानत्त;

एकंस पापेतु कत्वानं ददातिस्स च
तं सब्बेस्मिं पुगलस्स पतिट्ठा

च रट्टस्स समग्गी च सामग्गीयं

एस्स आन दातु बन्धूता

पवड्ढित्तुं कितस्स सङ्कप्पपुब्बकं सम्मासङ्कप्प कत्वानं;

अम्हाकं संविधान सभास्मिं

अज्ज दिवाङ्क सव्वीसति कत्तिक, एकूनवीसति एकूनपञ्जासति दिने
इत्थं अयं संविधान अधिकत च अधिनियत

कत्वान सयं पत समप्पयाम.

राष्ट्रगीत

जनगणमन-अधिनायक जय हे
भारत-भाग्यविधाता।
पंजाब, सिंधु, गुजरात, मराठा,
द्राविड, उत्कल, बंग,
विंध्य, हिमाचल, यमुना, गंगा,
उच्छल जलधितरंग,
तव शुभ नामे जागे, तव शुभ आशिस मागे,
गाहे तव जयगाथा,
जनगण मंगलदायक जय हे,
भारत-भाग्यविधाता।
जय हे, जय हे, जय हे,
जय जय जय, जय हे॥

पटिञ्जा

भारतो मम देसो ।
सब्बे च भारतीया मम बान्धवा ।
अत्थि देसविसये मे पेमं ।
मम देसस्स या समिद्धता,
या च विविधताय मण्डिता परम्परा, तस्साहं मानि ।
एतं दायज्जं उपसम्पादेतुं अहं दळ्हपरक्कमो भविस्सामि ।
अहं मातापितुन्नं च आचरियानं च पाचरियानं च
वयो-अनुप्पत्तानं सक्करिस्सामि ।
सब्बे जने अहं सोरताय पटिपज्जिस्सामि ।
अहं देसविसये देसबान्धवविसये च दळ्हभत्तिं
पटिजानामि ।
यं तेसं कल्याणं तं एव होतु मे कल्याणं,
या तेसं समिद्धि सा मे समिद्धि
यं तेसं सुखं तं मे सुखं।

प्रस्तावना

महाराष्ट्र शासनाने स्वीकारलेल्या 'अभ्यासक्रम आराखडा-२०१०' व 'एन.सी.एफ. २००५' यांच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार इयत्ता-९वी द्वितीय भाषागटात एक वैकल्पिक भाषा म्हणून 'संपूर्ण व संयुक्त पालि' हा विषय घेऊन पालि भाषेचा अभ्यास करता येतो.

ह्या पाठ्यपुस्तकातील भाग-१ संपूर्णसाठी असून भाग-२ संयुक्तसाठी आहे.

विद्यार्थ्यांला पालिभाषेची तोंडओळख इयत्ता-आठवीपासून झालेली असते. परंतु इयत्ता नववीतील विद्यार्थ्यांची बौद्धिक क्षमता लक्षात घेऊन गद्य व पद्य तसेच 'शूलवाचन' या पाठांची क्रमवार रचना केलेली आहे. काही पाठ मूळ 'पालि-तिपिटक' साहित्यातून घेतले आहेत, तर काही पाठांची रचना नव्याने केलेली आहे. 'मूल्यधिष्ठित शिक्षण' या धोरणाच्या अनुषंगाने व्यवहार-चातुर्य, कौटुंबिक, सामाजिक मूल्यांची ओळख, व्यक्तिगत नीतिमूल्ये या सर्वांचे भान यावे या दिशेने गद्य-पद्य पाठांची निवड करण्यात आलेली असून त्यातील रोचकता व सुलभता यांवर भर देण्यात आला आहे.

तथागत बुद्धाच्या उपदेशाने प्रेरित होऊन अनेक 'थेर व थेरी' यांनी दुःखमुक्त झाल्यावर स्वकथन केले आहे. त्यापैकी काही गद्य-पद्य पाठ प्रेरणा देणारे आहेत. सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार पर्यावरणाविषयी पाठांचा अंतर्भाव पुस्तकात केला आहे. या पाठ्यपुस्तकाच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांचे व्यक्तिमत्त्व सुसंस्कृत, संयमशील, विचारशील, सामाजिक जाणवा निर्माण करणारे ठरावे असा हेतू आहे. पाठ्यपुस्तकाच्या वैशिष्ट्यपूर्ण अंतरंगाचा विचार करतांना विद्यार्थ्यांना पालिभाषेसंबंधी अभिरुची व आत्मीयता वाढीस लागेल. प्रत्येक पाठात अनुरूप शब्दार्थ, तळटीपा, स्वाध्याय आणि प्रत्येक गद्य-पद्य पाठास प्रस्तावना दिल्यामुळे विद्यार्थ्यांना पाठाचा मथितार्थ समजेल अशी आशा आहे. तसेच पाठ्यपुस्तकात व्याकरणाची परिशिष्टे आवश्यक तेवढीच समाविष्ट केली आहेत.

प्रस्तुत पाठ्यपुस्तक तयार करण्याच्या कामी पालि विषय अभ्यास मंडळाचे आमंत्रक व इतर सदस्य, तसेच राज्य मंडळाने नियुक्त केलेल्या संपादक मंडळाचे सदस्य या सर्वांनी परिश्रम घेऊन पाठ्यपुस्तक तयार केले आहे.

पालिभाषेचे शिक्षक व तज्ज्ञशिक्षक यांच्याकडून या पुस्तकाचे समीक्षण करून घेण्यात आले. समीक्षकांच्या सूचना व अभिप्राय यांचा विचार करून या पुस्तकाला अंतिम स्वरूप दिले आहे. विद्यार्थी, पालक, शिक्षक व भारतीय समाज या पुस्तकाचे स्वागत करतील अशी आशा आहे.

(श्री. सर्जेराव जाधव)

अध्यक्ष

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक
शिक्षण मंडळ, पुणे - ४११००४

पुणे :

दिनांक : १८/०५/२०१२

पाठानुक्कमो

अ.क्र.	पाठाचे नाव	पान क्र.	अ.क्र.	पाठाचे नाव	पान क्र.
भाग -१ (पालि संपूर्ण)			भाग -२ (पालि संयुक्त)		
गज्जो			गज्जो		
१.	तिरतन गुणानि	१	१.	तिरतन गुणानि	६०
२.	पठम धम्मसंझीति निदानं	३	२.	अज्जमज्जं सल्लपनं	६२
३.	तथागत पच्छिमवाचा	५	३.	तथागतो सम्मासम्बुद्धो	६४
४.	अज्जमज्जं सल्लपनं	७	४.	सुजला सुफला भूमि	६६
५.	कोसिय जातकं	९	५.	वानरिन्दो च कुम्भिलो च	६८
६.	नालन्दा विस्सविआलय	११	६.	एकङ्गदस्सिनो विवदन्ति	७०
७.	पब्बतङ्ग पज्जो	१३	७.	नामेन सिद्धि नत्थि	७२
८.	सागल वण्णना	१५	८.	चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला	७४
९.	पियदस्सि असोको धम्मरज्जो	१७	९.	पुण्णो भिक्खू	७६
१०.	सल्लविद्धो पुरिसो	१९	पज्जो		
११.	सुरापान जातकं	२१	१.	मधूर वाचा	७८
१२.	बोधिरुक्खो अहं ताता	२३	२.	सोपाको थेरो	८०
पज्जो			३.	महापजापति गोतमी	८२
१.	उट्टान सुत्तं	२५	४.	कसिभारद्वाज सुत्तं	८४
२.	चन्दा थेरी	२७	परिशिष्ट		
३.	हिरि सुत्तं	२९	१.	टीपा	८६
४.	राहुल सुत्तं	३१	२.	व्याकरण	८६
५.	सुखवग्गो	३३	३.	तोंडी परीक्षा	९४
६.	एवं रम्मो हि अस्समो	३५	४.	प्रश्नपत्रिकेचा आराखडा	९५-९६
७.	अज्जासिकोण्डज्ज थेरो	३८			
थुलवाचन					
१.	इस्सत सुत्तं	४०			
२.	वसल सुत्तं	४२			
परिशिष्ट					
१.	टीपा व निबंथाचे विषय	४४			
२.	व्याकरण	४४			
३.	पालिभाषेचे महत्त्व	५५			
४.	तोंडीपरीक्षा	५७			
५.	प्रश्नपत्रिका आराखडा	५८-५९			

